

כזאת ראה וקדש?

את מחשבותי על הבעיה הסבוכה של תשלום עבור שעות טיפול שבוטלו הבעתי במדור זה בעבר (שיחות, ט' 1, 1994) ואינני מתכוון לחזור על עצמי. אולם החלטתי להגיב למאמרה של נעמי קלנר, "כלל החיוב הכספי המלא לגבי פגישות מוחמצות בטיפול הפסיכואנליטי" (שיחות, כ"א 3, 2007), לאו דווקא בשל תכנון, אלא בשל רצוני למחות על הטון שהוא נוקט.

קלנר מציגה גישה שונה בתכלית מגישתי, ויש חלקים במאמר המנמקים את גישתה באופן ענייני. אולם בחלקים אחרים היא גולשת, להרגשתי, להתקפה בוטה על כל מי שהשקפתו שונה משלה, ולכן מעודד לדעתה "תפיסה פשטנית ואגוצנטרית של מצבים בין-אישיים" (עמ' 333). בני הפלוגתא שלה "פוגעים במרחב הטיפולי או ממוטטים אותו" (עמ' 325), והם משולים לדבריה ליוצרי רצפת הפאל-קל, שהורשעו בדין אחרי שגרמו למותם של כמה אנשים, "כנראה משום שהמהנדסים, הפקחים והבנאים היו 'גמישים' מאוד ביחסם לכללי הבניה וביחסם לחוק" (עמ' 323).

עלי להודות שאינני מצליח להיזכר שנתקלתי אי-פעם בהתקפה כה ארסית על גישה תיאורטית וקלינית שונה בפולמוס בין מטפלים.

מי שעובדים אחרת ממנה נחשדים בידי קלנר כמי ש"כוחם לא עמד להם לנהוג" לפי הכלל שהיא מאמינה בו (עמ' 322). גישתם היא בעלת אופי "מקפח ובלתי הגון" (עמ' 333), והם משתמשים בהנמקות "שגויות בעליל" (עמ' 324). דומה שהאפשרות ששני אנשי מקצוע יפתחו השקפות שונות ודרכי עבודה שונות בלי שאחד יהיה צודק והשני "ישגה בעליל" כלל אינה עולה כאן כאופציה.

את הכלל היא מכנה חכ"ם (אולי תוך רמיזה שמי שאינו מקבל אותו הוא טפ"ש?), ומדגישה ש"אין מדובר כאן ב'נוהג' או ב'מדיניות' הנתונים לבחירתו של המטפל, אלא באחד מכללי היסוד של מסגרת הטיפול הפסיכואנליטי" (עמ' 323). סוג טיעונים זה מזכיר, ולא במקרה, את טיעוני היהדות האורתודוקסית נגד הרפורמים והקונסרבטיבים, המרשים לעצמם לבחור איזה מצוות יקיימו ועל איזה יתפשרו. בעיני זהו טון פונדמנטליסטי, המעורר דאגה בדיון מקצועי.

הטיפול הפסיכואנליטי, הנע על הטווח בין פסיכואנליזה מובהקת לבין פסיכותרפיה דינמית לגווינה, איננו גישה דתית, ואין בו תרי"ג מצוות. פסיכואנליטיקאים (ולא "אנליסטים", אגב – בעברית האנליסט מנתח את שוק ההון, לא את נפש האדם) שונים היום איש מרעהו הן בהנחותיהם התיאורטיות והן בפרקטיקה הטיפולית שלהם. חיוב מלא על שעות שהוחמצו ניתן להנמקה סבירה על בסיס התיאוריה הקלאסית והגישה הקליינאנית, אך אינו מתיישב בקלות עם מודלים כמו תיאוריית יחסי אובייקט נוסח ויניקוט, פסיכולוגיית העצמי, או הגישות ההתייחסותיות והאינטרסובייקטיביות.

יתר על כן, האפקטיביות של גישה זו תלויה מאוד בעמדה האישית האותנטית של המטפל, והעובדה היא (כפי שעולה מציטוטיה של קלנר) שגם אנליטיקאים קלאסיים מובהקים כמו אייסלר ואנזייה לא חשו איתה בנוח. האמת היא שגישתה הבלתי-מתפשרת של קלנר, לפיה חיוני לחייב את המטופל באופן מלא גם על שעות שהתבטלו בשל אישפוזו בעקבות תאונה או בעת שהוא יושב שבעה על אחד מהוריו, כמעט ועברה מן העולם, ועלי להודות שאינני אבל על כך.

אישית, אני רואה בגישה הפסיכואנליטית לטיפול לא טכניקה קבועה עם כללים שאסור לחרוג מהם, אלא מסורת מחשבתית ואינטואיטיבית עשירה המעלה שאלות נוקבות, ומחייבת כל דיאדה של מטפל ומטופל להמציא את שיטת הטיפול האפקטיבית מבחינתם, תוך מחשבה מתמדת על השלכותיה. הכללים המוחלטים היחידים המחייבים אותי הם כללי האתיקה המקצועית.

לשמחתי, הרבה מהאנליזות שהוצגו בעבודות הסיום של בוגרי המכון הפסיכואנליטי הישראלי בשנים האחרונות ביטאו אמונה דומה, והצטיינו בגמישות רבה ובפתרונות יצירתיים, כולל בעניינים כספיים. אך כפי שצינתי פעם ברשימה בשם "יותר קתוליים מהאפיפיור" (שיחות, י"ב 1, 1998), ההגמשה המתרחשת בין הפסיכואנליטיקאים מדלגת לעתים על מטפלים בגישה פסיכואנליטית שלא עברו הכשרה פסיכואנליטית מלאה. קלנר מנמקת בהרחבה מדוע ללא חיוב מלא על שעות שהוחמצו, בלי שום יוצאים מן הכלל, אי אפשר לעשות טיפול מוצלח בגישה פסיכואנליטית. מבחינתי, זוהי אמונה דוגמטית, שספק אם תעמוד במבחן המציאות הקלינית. גם האנליזה שעברתי בעת הכשרתי במכון הפסיכואנליטי (אצל אנליטיקאית קלאסית קשישה, ואפילו יקית) לא אופיינה בכלל זה, ולמרבה הפלא תרמה לי הרבה. במשך שנים רבות אני מחפש מודלים בנושא התשלום שיאזנו בעיני טוב יותר בין השיקולים השונים, והדרכתי עשרות אנליזות ופסיכותרפיות שגם בהן נעשה חיפוש גמיש מעין זה, עם פתרונות מגוונים. אני מבין מדבריה של קלנר שכל הטיפולים האלה לא יכלו להיות אפקטיביים, ואולי היו אפילו הרסניים. איש באמונתו יחיה.

Emanuel Berman
Sharp Angle

Orthodox argumentation in professional discourse

